

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ПЕРЕДМОВА	6
Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАДІЖОК З АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ	12
1.1. Стан наукової розробки проблем протидії здійсненню крадіжок з автотранспортних засобів	12
1.2. Автомобільний транспортний засіб як предмет злочинного посягання	30
1.3. Способи вчинення крадіжок з автотранспортних засобів	42
1.4. Обстановка та слідова картина крадіжок з АТЗ	65
1.5. Характеристика особи злочинця (крадія)	85
Розділ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК З АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ	104
2.1. Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів	104
2.2. Взаємодія слідчих з оперативними та іншими підрозділами Національної поліції у кримінальному провадженні	122
Розділ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРАДІЖОК З АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ	143
3.1. Організація і тактика проведення огляду місця події	143
3.2. Особливості тактики допиту свідків і власників автотранспортних засобів	173
3.3. Організаційно-тактичні особливості допиту підозрюваного	198

3.4. Використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів	215
3.5. Процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої крадіжками з автотранспортних засобів	240
ВИСНОВКИ	260
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	263
ДОДАТКИ	287
Додаток А Зведені дані опитування працівників слідчих підрозділів Національної поліції України з питань розслідування крадіжок з автотранспортних засобів (234 особи).	287
Додаток Б Зведені дані опитування працівників слідчих підрозділів Національної поліції України з питань протидії незаконним заволодінням автотранспортними засобами (193 особи).	292
Додаток В Зведені дані вивчення кримінальних проваджень щодо незаконних заволодінь транспортними засобами та вчинення крадіжок з автотранспортних засобів (216 кримінальних проваджень).	299

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТЗ	– Автотранспортні засоби
ВРУ	– Верховна рада України
ГУНП	– Головне Управління Національної поліції
ДТП	– Дорожньо-транспортна подія
ЄРДР	– Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗМІ	– Засоби масової інформації
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КК	– Кримінальний кодекс
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	– Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
НПУ	– Національна поліція України
НСРД	– Негласна слідча (розшукова) дія
НТЗ	– Науково-технічні засоби
ОМП	– Огляд місця події
ОГ	– Організована група
ОЗГ	– Організована злочинна група
ОЗУ	– Організоване злочинне угруповання
ОРД	– Оперативно-розшукова діяльність
ОРЗ	– Оперативно-розшуковий захід
ОРС	– Оперативно-розшукова справа
РСЦ МВС	– Регіональний сервісний центр МВС України
СБУ	– Служба безпеки України
СОГ	– Слідчо-оперативна група
СТО	– Станція технічного обслуговування
СРД	– Слідча (розшукова) дія
ТЗ	– Транспортний засіб
ЦК	– Цивільний кодекс України

ПЕРЕДМОВА

Під час військової агресії з боку росії дедалі збільшується кількість бойових дій, особливо у східних і південних регіонах нашої держави. Проте, Збройні Сили України продовжують дедалі деокуповувати захоплені росією території та здійснювати в цих регіонах стабілізаційні заходи. За цих умов керівництво держави прикладає не аби яких зусиль щодо пришвидшення вступу України до Європейського співтовариства та інтегрування до НАТО. Внаслідок цього виникає необхідність продовження раніше започаткованих реформ соціальної, економічної, політичної, освітньої та релігійної основ суспільства враховуючи умови сьогодення.

Особливе місце у цій діяльності приділяється реформуванню правоохоронних органів, запобіганню й протидії корупції та організованій злочинності.

Організована злочинність в Україні дедалі продовжує набувати міжнародного характеру. Лідери кримінальних угруповань намагаються активніше долати кордони, утворюючи при цьому аналоги транснаціональних компаній, які займаються злочинним бізнесом.

Концентрація значних матеріальних ресурсів в руках лідерів кримінальних угруповань обумовлює зростаючий інтерес до їх безпосередньої участі у політичних процесах держави. З початку повномасштабного вторгнення рф на територію України (24 лютого 2022 року) значна кількість керівників злочинних угруповань залишила межі країни та дистанційно здійснює загальне керівництво організованою злочинною діяльністю. Інші лідери кримінальних угруповань – намагаються пристосуватися до нових політичних умов, за для цього вживають заходів щодо максимального представництва в органах законодавчої влади, органах влади й управління, новостворених правоохоронних органах.

Зважаючи на посилення з боку керівництва держави діяльності з протидії корупції та організованій злочинності, лідери

кримінальних угруповань здійснюють безпрецедентні заходи щодо становлення на грошове утримання керівників органів прокуратури, підрозділів Національної поліції, представників органів влади та управління, особливо антикорупційних та судових органів. Внаслідок цього, дедалі спостерігається посилення протидії як на стадії досудового розслідування, так і судового розгляду кримінальних проваджень.

Дедалі збільшується тиск на працівників правоохоронних органів з боку кримінальних угруповань з метою затягування досудового розслідування або закриття кримінальних проваджень. Останнім часом це спостерігається у низці резонансних справ.

На сьогодні правоохоронці стикаються зі значними складнощами з виявлення лідерів кримінальних угруповань та документування їхньої злочинної діяльності, оскільки більшість з них є глибоко законспірованими. Таким кримінальним угрупованням притаманна висока ступінь зорганізованості, чітка функціональна диференціація структури переважно ієрархічного типу, розподіл ролей з чітко вираженою роллю лідера. Діяльність більшості злочинних груп зорієнтоване на учинення різноманітних кримінальних правопорушень з метою отримання максимальних злочинних прибутків. Протягом тривалого функціонування кримінальних угруповань кількість учинених протиправних дій суттєво збільшується.

Тривала системно-структурна перебудова правоохоронних органів й оптимізація методів їх роботи до сучасних викликів кримінально активних сфер суспільства, зумовили вихід з під контролю тенденції до формування груп осіб, що спеціалізуються на учиненні окремих видів кримінальних правопорушень, у тому числі й незаконних заволодінь автомобілями шляхом подолання систем захисту, а також здійснення крадіжок з автотранспортних засобів.

Значне зростання кількості таких кримінально активних груп, стрімке збільшення крадіжок з автотранспортних засобів та фактів здійснення незаконних заволодінь автомобілями, учинених з подоланням систем захисту, демонструє нездатність правоохоронних органів ефективно протистояти цим негативним явищам.

Крадіжка або таємне викрадення чужого майна (ст. 185 ККУ України) є найпоширенішим злочином проти власності загальнокримінального спрямування, що завдає як значної матеріальної, так і моральної шкоди громадянам, суб'єктам господарювання та державі. Ступінь суспільної небезпеки таких злочинів значно підвищується, коли вони вчиняються повторно, за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, шляхом проникнення в житло, інше приміщення чи сховище, у великих або особливо великих розмірах.

З-поміж усіх різновидів таємного заволодіння майном крадіжки з автотранспортних засобів вирізняються передусім характеристиками предмета посягання, часу, місця, способу та інших обставин кримінального правопорушення, а також слідової картини проти-правного діяння.

В Україні за останні 2 роки відмічається зниження рівня крадіжок автотранспортних засобів та майна, яке знаходиться в них. Проте на це є певні об'єктивні причини. Перш за все на рівень крадіжок автотранспортних засобів вплинула епідемія, яка була викликана гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та вжиті карантинні заходи, під час яких велика кількість працівників була переведена на роботу в дистанційному режимі. Внаслідок цього необхідності щодня використовувати транспортні засоби стало менше. Відповідно до цього велика частка автотранспортних засобів залишалася у гаражах, підземних паркінгах та інших важкодоступних місцях для злочинців. Згідно з офіційними статистичними даними, у першій половині 2021 року викрали 1475 авто. Вже до кінця 2021-го року показник збільшився – цифра становила 3546 випадків. Якщо враховувати неофіційну статистику, то ситуація ще більш невтішна: у 2021 році викрали 7092 машини. Лідерами серед міст України у цьому плані є Київ, Одеса, Харків та Львів¹.

Така тенденція залишається і на сьогодні. З початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, більшість громадян залишили країну на власних транспортних засобах, інші – не маючи роботи або працюючи дистанційно, продовжують утримувати

¹ <https://zahyst-avto.com.ua/kradizhka-avtomobiliv-u-2022-shcho-zminylosya/> (дата звернення: 06.01.2023 р.)

транспортні засоби у гаражах та підземних паркінгах, які знаходяться під охороною.

За цієї ситуації у 2022 році спостерігається зменшення кількості незаконних заволодінь автомобілями шляхом подолання систем захисту, втім збільшення фактів крадіжок з автотранспортних засобів. Про недостатню ефективність виявлення осіб, які готуються до вчинення злочинів цієї категорії, свідчить різке зростання фактів їх скоєння за останні 5 років. Згідно з даними статистики, ці злочини набули значного поширення всією територією України¹.

Все це свідчить про необхідність розроблення сучасної методики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, а також удосконалення засобів та методів організації і тактики збирання доказів на різних етапах досудового розслідування з урахуванням сучасних потреб правоохоронної практики.

Підґрунтям наукового дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії кримінального процесу, криміналістики, кримінального права, кримінології та оперативно-розшукової діяльності, які розглядали проблеми теорії та практики розкриття, розслідування й профілактики кримінальних правопорушень, зокрема: Ю.П. Аленіна, Л.І. Аркуші, І.В. Басистої, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, В.І. Василичука, А.Ф. Волобуєва, В.І. Галагана, В.Г. Гончаренка, І.В. Гори, М.Л. Грїбова, В.Г. Дрозд, М.М. Єфімова, В.А. Журавля, В.П. Захарова, А.В. Іщенко, Н.С. Карпова, О.В. Кириченко, А.М. Кислого, Н.І. Клименко, І.П. Козаченка, О.І. Козаченка, В.А. Колесника, В.О. Коновалової, В.П. Корж, О.Є. Користіна, М.В. Корнієнка, В.С. Кузьмічова, В.В. Лисенка, В.К. Лисиченка, Л.М. Лобойка, В.Г. Лукашевича, Є.Д. Лук'янчикова, В.О. Малярової, О.І. Мотляха, Д.Й. Никифорчука, О.В. Одерія, В.Л. Ортинського, І.В. Пирога, М.А. Погорецького, О.О. Подобного, В.М. Плетенця, О.В. Пчеліної, В.Д. Пчолкіна, М.В. Салтевського, Д.Б. Сергєєвої, О.С. Старенького, С.М. Стахівського, Р.Л. Степанюка, А.В. Столітнього, М.П. Стрельбицького, В.Є. Тарасенка, Р.В. Тарасенка, О.Ю. Татарова, О.В. Таран, В.М. Тертишника, В.В. Тіщенко, В.Г. Уварова, Л.Д. Удалової, В.І. Фаринника, І.Ф. Хараберюша, П.В. Цимбала,

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

М.С. Цуцкїрїдзе, К.О. Чаплинського С.С. Чернявського, Ю.М. Черноус, В.В. Шендрика, В.Ю. Шепїтька, О.Г. Шило, М.Є. Шумила, М.Г. Щербаківського, В.В. Юсупова, О.О. Юхна та їн.

Окремі прикладні аспекти виявлення та розслідування деяких видів крадіжок розглядали у своїх дослідженнях: В.Л. Грохольський, В.А. Князєв, Г.А. Кушнїр, А.С. Кузьменко, І.В. Пирїг, В.М. Плетенець, В.М. Юрїн (*крадіжки вантажїв*); І.М. Андрущенко, В.О. Баяхчев, В.С. Гуславський, О.В. Лагутїн, В.П. Пантелєєв, Д.А. Патрелюк, О.В. Самойлов, О.Л. Христов (*заволодїння транспортними засобами*); В.Ю. Дрозд, В.М. Ковбаса, С.О. Колб, В.В. Лютїй, Д.В. Стрельченко, О.С. Цибенко (*незаконні заволодїння транспортними засобами, вчинених злочинними угрупованнями з подоланням системи захисту*); Г.О. Голубенко, О.М. Костиря, С.С. Кузьменко, Є.В. Назаркін, В.В. Пушкарьов, О.Г. Швидкий (*крадіжки з проникненням у примїщення чи їнше сховище*); І.В. Сорока, В.В. Приловський (*крадіжки майна громадян, учинених неповнолїтніми*), В.І. Бобир, О.Ф. Кобзар, Є.І. Макаренко, Є.В. Пряхїн, В.П. Самойлов, О.В. Федорчук, І.М. Якимов (*кишеньковї крадіжки*) та їн.

Вїдзначаючи вагомий внесок вказаних вчених та їнших науковцїв у розвиток кримїналістичної науки, а також теоретичну й практичну значущїсть їх праць, потрібно зазначити, що здебїльшого переважна бїльшїсть наукових розробок ґрунтувалася на законодавствї, що зазнало суттєвих змін, і вже застарїлій оперативнo-слїдчїй та судовїй практицї.

Упорядкування наявних рекомендацїй щодо розслідування крадіжок з автотранспортних засобів є передумовою проведення цїльового дослідження з розкриттям змісту елементів кримїналістичної характеристики цїєї категорїї кримїнальних правопорушень, особливостей збирання доказїв на початковому і подальшому етапах досудового розслідування, органїзацїї і тактики проведення окремих слїдчих (розшукових) дїй, використання спеціальних знань та процесуального порядку вїдшкодування шкоди, завданої кримїнальним правопорушенням.

Механїзм злочинної дїяльностї та процес виявлення й розслідування незаконних заволодїнь автомобїлями шляхом подолання

систем захисту, а також здійснення крадіжок з автотранспортних засобів постійно ускладнюється сучасними схемами і модернізацією способів злочинної діяльності.

Вказане потребує постійного вивчення, узагальнення та удосконалення практики розслідування таких протиправних діянь та вимагає створення сучасної дієвої моделі комплексної методики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів.

Вказані чинники у своїй сукупності окреслили актуальність визначеної проблематики, її наукову, теоретичну і практичну значущість та зумовили вибір теми монографічного дослідження.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАДІЖОК З АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Стан наукової розробки проблем протидії здійсненню крадіжок з автотранспортних засобів

Сучасний розвиток наукових досліджень з питань удосконалення організації і тактики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, профілактичної діяльності протиправних посягань, запобігання протидії досудовому розслідуванню обумовлений потребою органів і підрозділів Національної поліції у розробці найбільш дієвого та ефективного комплексу засобів і методів у протидії окремим видам злочинних посягань.

Низька якість виявлення та розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, а також учинення крадіжок з АТЗ, наявність суттєвих прогалин в діяльності працівників оперативних і слідчих підрозділів поліції з протидії кримінальним правопорушенням вказаної категорії свідчить про недостатню науково-теоретичну розробленість вказаної проблематики.

Розглядаючи стан наукової розробленості проблеми, слід відзначити, що загальні проблеми розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі і крадіжок з автотранспортних засобів, у різні часи були предметом наукового дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених криміналістів та процесуалістів.

За даними правоохоронної практики таємне викрадення чужого майна або крадіжка, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 185 КК України, є найпоширенішим протиправним діянням сьогодення.